

การสังคายนาเป็นเหตุให้เกิดพระไตรปิฎก

แม้ว่าพระเถระหลายท่านมีส่วนเกี่ยวข้องกับพระไตรปิฎก แต่พระไตรปิฎกก็เกิดขึ้นภายหลังที่ท่านพระเถระทั้งหลายได้ร่วมกันร้อยกรองจัดระเบียบพระพุทธรวจนะแล้ว ในสมัยของพระพุทธเจ้าเอง ยังไม่มีการจัดระเบียบหมวดหมู่ ยังไม่มีการจัดเป็นวินัยปิฎก สุตตันตปิฎก และอภิธรรมปิฎก นอกจากนี้มีตัวอย่างการจัดระเบียบวินัยในการสวดปาฏิโมกข์ลำดับสิกขาบททุกกึ่งเดือนตามพระพุทธรบัตถบัญญัติ และการจัดระเบียบธรรมะ ในสังคีตสูตรและทศสูตรที่พระสารีบุตรเสนอไว้ กับตัวอย่างที่พระพุทธเจ้าทรงชี้แจงวิธีจัดระเบียบพระธรรม แก่พระจุนทเถระและพระอานนทีในปาสาทิโกสูตร และสามคามสูตร

พระพุทธเจ้าประทานพระพุทธรโอรพาไ้มากหลายต่างกาลเวลา ต่างสถานที่กัน การที่พระสาวกซึ่งท่องจำกันได้ และจัดระเบียบหมวดหมู่เป็นปิฎกต่างๆ ในเมื่อพระศาสดานิพพานแล้ว พอเทียบได้ดังนี้ พระพุทธเจ้าเท่ากับทรงเป็นเจ้าของสวนผลไม้ เช่น ส้มหรือองุ่น พระเถระผู้จัดระเบียบหมวดหมู่คำสอนเท่ากับผู้ที่จัดผลไม้เหล่านั้นห่อกระดาษบรรจุลงไม้ เป็นประเภทๆ บางอย่างก็ใช้ผงไม้กั้นกระเทือนใส่แทนห่อกระดาษ ปัญหาเรื่องชื่อของภาชนะที่ใส่ผลไม้ เช่นลังหรือห่อก็เกิดขึ้น คือในชั้นแรก คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้านั้นรวมเรียกว่า พระธรรม พระวินัย เช่นในสมัยเมื่อใกล้จะนิพพานพระพุทธเจ้าตรัสกับพระอานนทว่า **ธรรมและวินัยที่เราแสดงแล้ว บัญญัติแล้วแก่ท่านทั้งหลาย ธรรมและวินัยนั้น จะเป็นศาสดาของท่านทั้งหลาย เมื่อเราล่วงลับไป**

จึงเป็นอันกำหนดลงเป็นหลักฐานได้อย่างหนึ่งว่า ในสมัยของพระพุทธเจ้ายังไม่มีคำว่าพระไตรปิฎก มีแต่คำว่า ธรรมวินัย คำว่าพระไตรปิฎก หรือ ตปิฎก ในภาษาบาลีนั้นมาเกิดขึ้นภายหลังที่ทำสังคายนาแล้ว แต่จะภายหลังสังคายนาครั้งที่เท่าไรจะได้อีกต่อไป

อย่างไรก็ตาม แม้คำว่าพระไตรปิฎกจะเกิดขึ้นในสมัยหลังพุทธปรินิพพาน ก็ไม่ทำให้สิ่งที่บรรจุอยู่ในพระไตรปิฎกนั้นคลายความสำคัญลงเลย เพราะคำว่าพระไตรปิฎกเป็นเพียงภาชนะกระจัดหรือลัง สำหรับใส่ผลไม้ ส่วนตัวผลไม้หรือนัยหนึ่งพุทธรวจนะก็มีมาแล้วในสมัยที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนพระศาสนา